

ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО

ДЕГТЯРЬОВ С.І.

**МАТЕРІАЛИ ПОВІТОВИХ СУДІВ ЯК ДЖЕРЕЛО
ДО ВИВЧЕННЯ РЕКРУТСЬКИХ НАБОРІВ
(ЗА МАТЕРІАЛАМИ ПУТИВЛЬСЬКОГО ПОВІТОВОГО СУДУ)**

Населення Російської імперії XVIII-XIX ст. виконувало цілий ряд повинностей на користь держави. Однією з найтяжчих серед них була рекрутська. Введена вона була в 1699 р. Петром I, але офіційно закріплена лише в 1705 р. На першому етапі свого існування рекрутській повинності підлягали всі верстви та стани населення, термін служби був пожиттєвий, обсяг повинності визначався окремо перед кожним набором (як правило - 1 з 500 душ). Але в подальшому ці положення змінювалися: деякі класи звільнялися від цієї повинності, термін служби змінювався з пожиттєвого на 25-річний (пізніше 20- та 15-річний). Але всі ці зміни не робили рекрутчину менш тяжкою. Кожен рекрутський набір був фактично трагедією для тих сімей, у яких забирали чоловіка в армію. Це завжди була людина в повному розквіті сил (молода і здорова), яка могла годувати свою сім'ю. І той факт, що в сім'ї могло бути декілька здорових чоловіків, здатних її утримувати, не робить моральну сторону рекрутчини більш позитивною. Така ситуація поглиблювалася в тих випадках, коли рекрутську повинність виконували поміщицькі селяни (кріпаки). Хоча й існувала чітка схема, хто саме з закріпачених селян повинен віддаватися в рекрути, але фактично ця схема не діяла - остаточно кандидатуру рекрута визначав поміщик.

У Державному архіві Сумської області зберігаються матеріали Путивльського повітового суду про рекрутський набір 1780 р. Дані матеріали цінні тим, що вони розкривають механізм набору рекрутів з поміщицьких селян повіту, висвітлюють ставлення до нього власників селян і повні списки поміщиків Путивльського повіту, які мали кріпосних селян. Отже, ці матеріали є важливим джерелом з вивчення життя окремих станів Путивльського повіту кінця XVIII ст. та рекрутчини зокрема.

Серед документів по рекрутському набору 1780 р. зустрічаємо друкований указ Катерини II, розісланий по всій імперії, де сказано, що *"Именным Ея Императорского Величества указом данным Сенату 3 числа сего Сентября повелено: для укомплектования войск Ея Императорского Величества во всем на точном основании указа, данного Ея Величеством 19 сентября 1776 года, собрать со всего Государства с пяти сот душ одного рекрута, и начать оный набор с будущего Ноября 1 числа ныне текущего года..."*¹.

Основними функціями повітового суду були:

- 1) вирішення кримінальних та цивільних справ осіб всіх станів, крім купців та міщан, виключаючи справи, що складали предмет компетенції особливих судових місць та установ, або суда другого ступеня (інстанції);
- 2) укладання кріпосних актів у межах та за правилами, що були викладені у Зводі Цивільних Законів;

3) утримання та збереження межових планів та книг;

4) розпорядження про введення у володіння нерухомими маєтностями, які знаходилися у повіті у спадок, за купчими, закладними, дарчими записами та іншими актами.

Повітові суди не займалися проведенням рекрутських наборів безпосередньо, але вони отримували інформацію про них від предводителів повітового дворянства, городничих тощо, збирали необхідні відомості для проведення набору та виконували інші другорядні функції. До повітових судів надходили скарги від поміщиків, незадоволених проведенням набору. Самі суди теж надсилали певні розпорядження до нижніх земських судів та інших інстанцій. З матеріалів справи можна зробити висновок, що повітові суди були своєрідним посередником у проведенні рекрутських наборів.

Так, Путивльський дворянський предводитель, секунд-майор Лодигін 5 жовтня 1780 р. повідомив, що в силу указу Катерини II про набір рекрутів з 500 душ одного йому *“велено немало не мешкав, но того самого времени дать уездному суду о сем знать, чтоб оной суд от себе дал предписание нижнему земскому суду а оной поставщикам в натуре рекрут дабы оне с годными в службу рекрутами явились неотменно на положенной срок в Курск...”*². При цьому передбачалося взяти з поміщиків розписки, якими вони зобов'язувалися вчасно виконати це розпорядження.

Крім поміщиків, які ставили від себе рекрутів натурою, існувала категорія поміщиків-жеребщиків. Для них визначалося шляхом жеребкування, хто саме з них буде ставити рекрута в цьому році. В згаданому повідомленні Лодигіна вказувалося, що за розпорядженням *“Курскаго наместничества из отделенного от казенной палаты для набора рекрут присутствия”* жеребщики повинні були з'явитися в Путивль для жеребкування 25 жовтня. Тут же на городничого м.Путивль покладалося забезпечення необхідної кількості нарочних для оповіщення всіх дворян про умови цього набору³.

Лодигін отримав вказівку повідомити намісницьке правління про початок набору, про поміщиків та кількість у них кріпосних селян, а кожні сім днів повідомляти про його хід та кількість осіб, які вже поступили в рекрути.

Як зазначалося вище, офіційно рекрутський набір розпочинався 1 листопада відповідно до *“Генерального рекрутского учреждения”* 1766 р. та указів 1770 і 1771 рр. Перед цим треба було зібрати відомості про кількість селян у володіннях повітових поміщиків, що було доручено губернським провінціальним та городовим канцеляріям. Потім отримана інформація передавалася повітовому предводителю дворянства, щоб він визначив, кому з поміщиків треба поставляти рекрутів натурою, а кому - шляхом жеребкування. Йому також доручалося передати цю інформацію за місяць до набору в губернське місто (в даному випадку - Курськ). Під час проведення самого набору від предводителів дворянства вимагалася особиста присутність *“для нужных выправок”*⁴.

Поміщики, визначені для участі в жеребкуванні, повинні були прибути на нього вже з кандидатом у рекрути. Це потрібно було для того, щоб той, кому доведеться ставити рекрута, зайвий раз не їхав за своїм селянином. Інші ж могли повернутися додому зі своїми кріпосними людьми. Після

визначення, кому з поміщиків треба віддавати свого кріпосного, на нижній земський суд покладалася функція відразу відправляти їх з майбутніми рекрутами з Путивля в Курськ. Якщо хтось з'являвся без рекрута, йому погрожували штрафом⁵.

З усіх інших поміщиків замість рекрутів збирали так звані складочні гроші на утримання війська, оскільки вони теж повинні були зробити свій внесок у рекрутський набір. Збір цих грошей покладалася на обрахих з числа дворян комісарів, яким предводителі дворянства видавали спеціальні приходні та розходні книги, завірені печаткою казенної палати. В них фіксувалася сума коштів, сплачених тим чи іншим поміщиком, яка залежала від кількості людей, які знаходилися в його власності⁶.

Особисто незалежна категорія селян-однодворців теж повинна була приймати участь у жеребкуванні. Ті з них, кому випадало йти в солдати, відправлялися в Курськ у супроводі сільського старости.

Адміністративно-судова система кінця XVIII ст. мала цілу низку проблем і недоліків. Путивльський повітовий суд дав розпорядження нижньому земському суду сповістити всіх власників селян, щоб вони з'явилися 25 жовтня для жеребкування. Путивльський нижній земський суд виконав цю вказівку, що підтверджує його рапорт про сповіщення поміщиків *"чтобы те явились на метание жребия под подписки"*⁷.

Але сталося так, що жоден з них 25 жовтня не з'явився. Причина цього невідома, але навряд чи всі поміщики вирішили висловити протест владі й не брати участі в рекрутському наборі. Більш ймовірним уявляється те, що нижнім земським судом були неякісно виконані його функції: поміщики не були сповіщені взагалі, а якщо й були, то лише частково.

Таким чином, набір рекрутів у Путивльському повіті вчасно не відбувся. Це видно з інструкції повітового судді Василя Воциніна представнику Путивльської штатної команди Федору Масленікову від 3 листопада 1780 р. Тут зазначалося, що, хоча всі дворяни повіту були попереджені про їхній обов'язок брати участь у рекрутському наборі, ніхто з них в Путивль не з'явився *"не только на положенный срок но и поныне ... почему и в метании жеребьев зделалась большая остановка"*. Далі Масленікову наказувалося терміново сповістити всіх дворян повіту, щоб вони *"взяв с собою прежних наборов квитанции и годных в службу рекрут с отдатчики явились и либо прислали от себя поверенных в Путивльский уездный суд непременно сего ноября к 6-му числу в чем брать от них подписки"*. Пропонувалося попередити поміщиків, що в разі їхньої неявки на них буде донесено в Курське присутствіє по набору рекрутів, а також *"яко на нерадивых представлено будет главной команде"*. Ті з власників, які вже ставили рекрутів у минулому році, повинні бути присутніми на жеребкуванні (без участі в ньому) або прислати від себе повірених⁸.

Після інструкції повітового судді та ряду інших розпоряджень великого пожвавлення у проведенні рекрутського набору не відбулося. Оповіщати поміщиків та брати з них підписки нижній земський суд продовжував ще на початку грудня 1780 р. Це підтверджує навіть рапорт, надісланий з нижнього земського суду до повітового і підписаний дворянським засідателем підпоручиком Ігнагієм Сагоревим. В документі зазначалося: *"Во исполнение"*

полученного сего декабря 9-го числа из оногo уездного суда указа значущимся в том указе дворянам чрез посланного от сего суда заседателя Петра Новикова дабы они в уездном суде к метанию жеребьев сего декабря к 12 числу явились взятые с наличных помещиков подписки в арсенале посылаются при сем а помещика Григорья Львова в доме не найдено о коем люди его объяснили. Что Львов с женою где находится о том они неизвестны. Зачем с него Львова подписки не взято о чем чрез сие Путивльскому уездному суду нижний земский суд репортует"⁹. Згадані в наведеному документі підписки нижній земський суд також передавав повітовому суду. Часто вопи писалися не самими поміщиками, а їхніми служителями від імені перших.

В одній з підписок, надісланих до Путивльського повітового суду, говорилося: *"Мы нижеподписавшиеся Путивльские помещики по силе Путивльского уездного суда указа дали сию подписку в том что понынешнему что с пяти сот рекрутскому набору для метания жеребьев кому подлежит рекрута ставить сего 1780 году декабря к 12 числу в Путивльском уездном суде без всяких отговорок явитца должны в чем и подписываемся к сей подписке указ слышали декабря 10 дня и в том подписались дому прапорщицы Матрены Петровны Марчихиной служитель ее Егорей Григорьев..."*¹⁰. Далі текст підписувався служителями інших поміщиків або самими поміщиками.

Відомо, що на 18 грудня практично всі поміщики з рекрутами були вже відіслані до Курська. Це підтверджує у своєму донесенні до Путивльського повітового суду путивльський городничий секунд-майор Мілкович. В донесенні зазначено, що тільки поміщик майор Федір Бурій не був відправлений до Курська, тому що *"у майора Бурого по свидетельству - годных в рекруты из крестьян никого не оказалось, о чем и в уездный суд от того земского суда рапортовано"*¹¹. Існують навіть реєстри селян цього поміщика з відмітками про їхні хвороби тощо. З непоставкою майором Бурим рекрута пов'язані непорозуміння, що виникли між деякими поміщиками.

Так, до Путивльського повітового суду був надісланий рапорт Путивльського земського ісправника секунд-майора Степана Сагорєва, де він підтверджував, що 16 грудня отримав указ від повітового суду про повторну перевірку людей, які перебували у володінні поміщика майора Бурого. Перша була проведена засідателем нижнього земського суду поручиком Шечковим і повністю підтвердила відсутність придатних у рекрути людей. Далі в документі секунд-майор розповідав про те, що він особисто, виконуючи свій обов'язок, прибув до майора Бурого з наказом поставити рекрута, як того вимагають правила (за результатами жеребкування). На це Бурій відповів, що ставити йому немає кого, тому що частина людей померла, а частина розбіглася¹².

Після такої відповіді секунд-майор Сагорєв зібрав *"сторонних людей"* (свідків), опитав їх про дворових людей Бурого і на основі сказаного склав про них власний реєстр. Окрім Бурого та свідків був опитаний і поручик Шечков.

В результаті опитування виявилось, що *"по доношениям капитана Воропанова и протчих: Иван, Федор и Афанасий Арефьевы дети Ивановы"*

притом моем пересвидетельствовании нашлись живыми :/ только оных на лицо как в доме его так в селе Облеглях и в лежащих в близости оного села селениях по обыску несыскалось :/ А взятой мною [...] на лицо дворовый его человек Арефей Иванов он не объявил :/ что ис тех его детей Федор в Лебединской округе в деревни Буровки находится прикащиком :/ а Иван пред моим приездом поехал с сыном реченаго майора Бурого в помянутую деревню Буровку :/ Афанасей и Симон Васильев сын Кулемзин укрываютца от рекрутства а где неизвестно :/ из сего и замечаетца его Бурого в непоставке рекрута упорство и неповиновение :/ Карп же Губарев хотя в самое мое прибытие и сыскан был :/ но по усмотрению моему оной не болел росту имеет как два аршина с вершком :/ и по осмотру вдруг выскочил из горницы его Бурого бежал :/ хотя к поимке и послан был того ж села Облеглей десятской Рубенин только за ночным временем его сыскать он :/ а равно ж и посланные после того тогож села сотской Федорцов з десятскими по возвращению их из деревни Свинарки, кои для обыску ж объявленных Ивановых да того осмотра посланы были :/ нигде сыскать не могли :/ о прочих же то есть Гавриле Тимошине Иване Патапове Матвее и Федоре Кулемзиных в объявленном регистре где состоят значутца по отметке :/ за вышепрописанными ж и в помянутом регистре обстоятельств :/ ко взятью и содержанию под караулом кроме одного объявленного Арефея Иванова, который при сем и представляетца, никого из мужеска полу я ненашел...". Тих, хто переховувався від представників влади, розпукували сотські та десятські. Справи знайдених людей поміщика Бурого передавалися в нижній земський суд¹³.

Сам майор Бурий писав до Путивльського повітового суду 18 грудня, посилаючись на свідчення вже згадуваного засідателя Путивльського нижнього земського суду Олексія Шечкова, що ніби той підтвердив, що частина людей (називалися імена) втекла, про що "сторонние люди" і свідчили земському исправнику Сагореву. Причому частина втекла ще до приїзду з перевіркою Шечкова. Частина людей, вказував Бурий, померла¹⁴.

Але вже наступного дня (19 грудня) був складений реєстр дворових людей поміщика Бурого за підписом Сагорєва, який додавався до рапорта, згаданого вище. В ньому була вказана кількість душ (з вказанням імен) і їх не місцезнаходження. В кінці списку називалися всі опитані свідки і вказувалося село, де вони мешкали¹⁵.

Чим саме закінчилася справа, пов'язана з поміщиком Буриєм, з матеріалів суду достовірно не відомо, але існує рішення Путивльського повітового суду (його суть наводиться нижче), згідно якого, ймовірно, йому довелося ставити рекрута. Це був конфлікт між поміщиком і законом. Існували такі ж поміщики, які були незадоволені поведінкою Бурого. Таке невдоволення, як правило, було пов'язане з тим, що за відсутності рекрута від Бурого виникала загроза віддачі в солдати селянина від іншого поміщика. Це, звичайно, приводило до конфлікту вже між поміщиками.

Такий факт відомий і в даній справі. 12 грудня 1780 р. сільський засідатель Путивльського нижнього земського суду Новіков надіслав дворянину Сисою Воропанову повідомлення, щоб останній з'явився в повітовий суд для повторного жеребкування.

Причому вже завідомо було ясно, що саме Воропанов і буде ставити рекрута. Справа в тому, що жеребкування проводилося серед тих поміщиків, кількість кріпосних у яких перевищувала 20 осіб. Таких власників розподіляли на групи по 3-6, а іноді 10 чоловік. Як правило, сумарно у власності всіх поміщиків кожної групи нараховувалося трохи більше 300 кріпосних - звідси і кількість їх у групі. Потім визначали, хто з представників тієї чи іншої групи ставить рекрута.

У групі Сисоя Воропанова знаходилися шість поміщиків: сам С.Воропанов (з 57 кріпосними), вищезгаданий Ф.Бурий (53 кріпосних), П.Лодигін (53 кріпосних), К.Львов (57 кріпосних), М.Марчихіна (49 кріпосних) і співвласники С. та О.Лодигіни (53 кріпосних). З цих шести власників Ф.Бурий ухилився від поставки рекрута, П.Лодигін вже ставив у 1779 р. (за жеребом повинен ставити після Бурого), поручик К.Львов за період з 1768 по 1779 р. поставив 6 чоловік (повинен ставити за П.Лодигіним). З цієї причини названі люди не ставили рекрута в 1780 р. За названими поміщиками по спеціально складеному путивльським предводителем дворянства списку йшов С.Воропанов, який хоча й ставив чоловіка в 1778 р., але за жеребом повинен був ставити за Львовим. Таким чином, як зазначалося вище, і в 1780 р. йому треба було ставити людину в рекрути.

За списком після Воропанова була поміщиця М.Марчихіна, яка ставила рекрута у 1778 р. А далі йшли поміщики С. і О.Лодигіни, які були власниками кріпосних і в інших повітах, і за результатом жеребкування в Рильському повіті вони ставили рекрута там¹⁶.

Несправедливість щодо С.Воропанова виявилася ще й у тому, що жеребкування, за яким його зобов'язали ставити рекрута, було проведене без його участі чи участі його довіреної особи. У зв'язку з переліченими несправедливостями була подана скарга від сина С.Воропанова Івана на ім'я Катерини П, в якій він, описуючи ситуацію, просить вирішити справу на користь батька, зобов'язати Ф.Бурого поставити рекрута, як того вимагає результат попереднього жеребкування. У цьому документі І.Воропанов називає навіть імена тих селян Ф.Бурого, які є придатними до рекрутської служби (вони згадувалися вище)¹⁷.

Далі І.Воропанов подає інформацію, що його батько ставив рекрута не тільки в 1778 р., але й *"...во все прошедшие от подачи заказок наборы отдано со оных душ пять человек в чем и квитанция имеетца..."*. В списках, складених дворянським предводителем за С.Воропановим, вказується тільки рекрут 1778 р.¹⁸

Подаючи відомості про своїх селян, поміщики могли розписати їх або на своїх родичів, або на власні володіння, що знаходилися в інших повітах, губерніях тощо. Таким чином вони могли стверджувати, що володіють менше ніж двадцятьма особами, а це, в свою чергу, давало можливість уникнути жеребкування. Такий приклад наводить у своїй скарзі й І.Воропанов, пишучи, що *"...а во оной округе таковыя есть владельцы имевши превосходное число противу отца моего душ в пятисотные наборы рекрут не ставили и написанные по нынешней ревизии за помещицей Марьей Васильевой дочерью по первому мужу Васильевой женою Щекина а по второму Семеновою женою Карковою в деревни Щекиной двадцат да за сыном ее Афонасием"*

Васильевым сыном Щекиным в той же деревни двенадцать душ ис коих в жеребей приписаны к душам отца моего вышеписанные двадцать душ /.../ двенадцати душ как они владения одного в тот жеребей невписаны а следует оных к такому жеребьевому списку по одному владению написать в тот отца моего жеребей ибо со оных душ с начала нынешней третьей ревизии ни одного рекрута в поставке не имелось"¹⁹. Якщо 20 кріпосних М.Каркової та 12 А.Щокіна дійсно належали до одного володіння, то в жеребкуванні повинні були брати участь (за тим списком, де був С.Воропанов) не 6, а 7 власників.

На останнє І.Воропанов прохав, щоб батька його звільнили від участі у повторному жеребкуванні, включили до списку жеребщиків вищеназваних поміщиків М.Каркову та А.Щокіна, а Ф.Бурого зобов'язали поставити рекрута або *"...взыскать со всего жеребья окладные деньги..."*²⁰.

Скарга І.Воропанова була розглянута Путивльським повітовим судом, який виніс рішення взяти з людей Ф.Бурого одного придатного до служби і відправити з конвоєм до Курська. Якщо ж Бурій буде знову приховувати своїх селян, то суд дозволяв *"взять из других его дворовых людей трех человек прислать в сей суд для содержания под караулом..."* до тих пір, поки він поставить рекрута. Капітану-ісправнику Сагорсву повітовий суд наказав взяти від засідателя Шечкова пояснення, чому саме він надав інформацію про те, що придатних до рекрутської служби людей у Бурого немає. В разі, якщо така інформація була надана Шечкову самим поміщиком, наказувалося і з нього взяти таке ж пояснення. Рішення суду було закріплене підписами повітового судді, майора Василя Воциніна, та засідателя цього ж суду Андрія Воциніна²¹.

По закінченні рекрутського набору проблеми, пов'язані з ним, не вичерпувалися. Якщо в результаті жеребкування один поміщик ставив рекрута, то інші учасники, як уже зазначалося, повинні були сплатити йому так звані складочні гроші. Після сплати вважалося, що всі поміщики виконали рекрутську повинність. Але тут проявляється певна недосконалість державної політики в цьому плані. Якщо держава була зацікавлена отримати солдата-рекрута, щоб той захищав її інтереси, то в сплаті складочних грошей поміщику, який поставив рекрута, був зацікавлений сам цей поміщик. Це призводило до того, що інші учасники жеребкування не квапилися сплачувати йому ці гроші. Держава ж, отримавши солдата, вже мало контролювала процес виплат складочних коштів одних поміщиків іншим.

Як приклад можна навести ще одну скаргу від 18 серпня 1781 р., яку подав служитель поміщиці М.І.Воциніної Михайло Татаринів до Путивльського повітового суду. Вказана поміщиця разом з чоловіком володіла 138 кріпосними душами. В жеребкуванні на поставку рекрутів у 1780 р. разом з нею брали участь ще двоє поміщиків: капралша М.Б.Дурова (власниця 147 чоловік) та прем'єр-майор лейбгвардії Ізмаїлівського полку П.І.Кочетов (власник 101 кріпосного). Ставити рекрута випало Воцинінін, що вони й зробили. Але інші учасники жеребкування повинні були сплатити їм складочні гроші, чого вони не зробили. Саме на це і скаржився служитель М.Татаринів. Пасивність державних органів у вирішенні подібних ситуацій підтверджується словами з цього документу *"...а сверх того уже на них Кочетову и Дурову в неотдаче тех складочных денег в путивльском нижнем"*

земском суде от госпожи моей и прошение имеетца но токмо и доньне тех денег госпожа моя не получила в чем и остаецца избиженою...”²².

Під час рекрутського набору 1780 р. виникали й інші проблеми. У становому суспільстві кінця XVIII - XIX ст. серед представників органів державної влади у більшості випадків спеціальної підготовки не було. Особливо це було характерним для провінцій імперії. Часто судцями чи засідателями до судових органів обиралися дворяни, які не мали спеціальної юридичної підготовки (це стосувалося й інших посад). А інколи проявлялася звичайна недбалість у виконанні своїх обов'язків. Мав місце факт, коли путивльський дворянин та обраний від дворянства комісар, підпоручик Єгор Трифонов отримав від путивльського предводителя дворянства Юдіпа та повітового судді Лодигіна ордер і приходну та розходну книги для внесення туди даних про силачені поміщиками так звані складочні рекрутські гроші на 1780 р., але так і не зібрав ці кошти ні з кого. З цього приводу він писав до повітового суду пояснювальну записку-рапорт, де визнавав свою провину і обіцяв виправити ситуацію, що склалася²³.

Зазначені ситуації, що виникали під час рекрутських наборів вказують на наявність цілого ряду проблем у становому суспільстві та, зокрема, адміністративно-судовій системі Російської імперії XVIII ст. В такій державі не було внутрішньої єдності. Матеріали повітових судів, в даному випадку Путивльського, яскраво висвітлюють таке становище на прикладі проведення рекрутського набору. Подібні документи є дуже показовими, тому що повітові суди - це суди провінційні, а основна маса населення того часу - це жителі провінцій. Тому можна стверджувати, що матеріали повітових судів є цінним джерелом до вивчення проблеми рекрутчини кінця XVIII. Через фактичну відсутність літератури, присвяченої повітовим судам, вивчення їхньої діяльності потребує всілякого продовження.

¹ Державний архів Сумської області (далі - ДАСО). - Ф.449. - Оп.1. - Спр.63. - Арк.7.; *Дегтярьов С.І.* Фонд Путивльського повітового суду (за матеріалами Державного архіву Сумської області) // Путивльський краєзнавчий збірник. - Вип.1. - Суми, 2004. - С.93.

² ДАСО. - Ф.449. - Оп.1. - Спр.63. - Арк.11.

³ Там само.

⁴ Там само. - Арк.13.

⁵ Там само. - Арк.14-14зв.

⁶ Там само. - Арк.15.

⁷ Там само. - Арк.37.

⁸ Там само. - Арк.88-88зв.

⁹ Там само. - Арк.118.

¹⁰ Там само. - Арк.119.

¹¹ Там само. - Арк.122-123.

¹² Там само. - Арк.124.

¹³ Там само. - Арк.124-125.

¹⁴ Там само. - Арк.134.

¹⁵ Там само. - Арк.128-131.

¹⁶ Там само. - Арк.65-79.

¹⁷ Там само. - Арк.140зв.

¹⁸ Там само.

¹⁹ Там само. - Арк.140зв.-141.

²⁰ Там само. - Арк.141.

²¹ Там само. - Арк.141зв.

²² Там само. - Арк.159-159зв.

²³ Там само. - Арк.139.